

NEWSLETTER

institut
VÁCLAVA
KLAUSE

Václav Klaus: Bezhotovostní společnost jako nesmyslný experiment

Otázka IVK:

Kde škrtat ve státním rozpočtu? (Eva Zamrazilová, Aleš Michl, Miroslav Ševčík, Jan Skopeček, Aleš Rod, Lukáš Kovanda, Stanislava Janáčková)

Filip Šebesta:

Recenze – Donald Trump: Vraťme Americe její velikost

Marek Loužek: Zpráva ze semináře o kupónové privatizaci

Bezhotovostní společnost jako nesmyslný experiment*

Václav Klaus

Striktně odlišme termín „bezhotovostní platby“ (či placení) od termínu bezhotovostní společnost. To první patří do čisté technické diskuse, to druhé do diskuse politické a ekonomické. To první mne zajímá málo, resp. nepochybuji o tom, že používání platebních karet má mnoho výhod (ale i nevýhod). Ty výhody, které byly vyjmenovány v dopise, který jste předem rozeslali účastníkům panelu, nejsou jen výhodami.

Opravdu chce někdo vytvořit bezhotovostní společnost nevyhnutelně charakterizovanou ztrátou svobody, ztrátou anonymity, obrovským posílením „velkého bratra“ sledujícího každý náš krok?

Bezpečnost bezhotovostních plateb není samozřejmá a je pouze relativní, platba údajně „kdykoli a kdekoli“ ani zdaleka není zaručená, možné propojení platebních karet s marketingem je zájmem někoho jiného než člověka, který platí, atd. Tyto platby mají samozřejmě i své nenulové náklady, které jsou zamlčovány. Nejsou nulové či úplně zanedbatelné. O neomezené rozšíření bezhotovostního placení mají zájem poskytovatelé bezhotovostního placení, nikoli uživatelé platebních karet. Ti nelobují, lobují ti druhí. Část debaty o bezhotovostní společnosti je proto „čistý lobbismus“.

To jsou však z mého hlediska okrajové argumenty. Mne vylekal do názvu konference postavený pojem „bezhotovostní společnost“. Opravdu chce někdo vytvořit bezhotovostní společnost nevyhnutelně

charakterizovanou ztrátou svobody, ztrátou anonymity, obrovským posílením „velkého bratra“ sledujícího každý náš krok? Můj názor na to je zcela rezolutní – já takovou společnost nechci a její vznik (i samotné nastartování cesty k ní) bych považoval za jeden z fatálních příspěvků k likvidaci demokracie, za popření evolučního vývoje Evropy a celého vyspělého světa, za významný krok k hayekovské Road to Serfdom, za čisté politikum.

Záporné úrokové sazby mohou mít skutečně zásadní efekt až ve světě bez hotovosti.

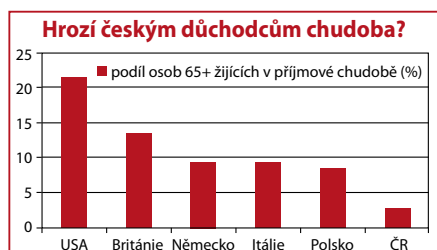
Souhlasím s komentářem Pavla Párala v Euru (č. 39/2016) trefně nazvaným „Měnový experiment na lidech“. Rušení hotovostních peněz se stalo kvazi-progresivistickým znakem pokroku, říká Hana Lipovská. Boj s hotovostí je založen na klamně tezi, že je většina hotovosti používána v šedé a černé ekonomice, což je pro člověka, který běžně chodí nakupovat do obchodu, tvrzením absurdním. Někteří zcela popletení ekonomové – jako zejména Kenneth Rogoff – si dokonce myslí, že bez hotovosti poklesne kriminalita, že se sníží podplácení úředníků a že teroristé nebudou mít peníze na teror.

Navíc je podle Rogoffa „hotovost padělatelná“ (zatímco platební karty nikoli?) a škodí zdraví, protože se prostřednictvím hotových peněz šíří choroby. To už je opravdu na pováženou. Nevnímá ani technická rizika totálního spoléhání se na počítačové systémy?

Záporné úrokové míry (nominální, nikoli reálné) jsou naprostou novinkou. Ty se stanou trestem za lidskou spořivost.

Daleko zásadnější jsou pro mne však argumenty ekonomické, jejichž jednu verzi velmi suverénně formuluje Rogoff ve své nedávné knize *The Curse of Cash* (Princeton University Press, 2016). Je bojovníkem za zavedení záporných úrokových sazeb a tomu podřizuje i svůj postoj k rušení hotovosti

ŘÍJNOVÝ GRAF IVK

Pramen: OECD, 2016

Institut Václava Klause o.p.s.

Šárecká 29
160 00 Praha 6
e-mail: office@institutvkc.cz
www.institutvkc.cz

IVK – Newsletter
Institutu Václava Klause
Registrace MK ČR E 11024
Periodicita: měsíčník
Datum vydání: 24. 10. 2016

* Poznámky k vystoupení na panelu „Vize bezhotovostní společnosti“. Vydavatelství Economia, Konferenční centrum ČNB, Praha, 13. října 2016.

– kalkuluje s tím, že záporné úrokové sazby mohou mít skutečně zásadní efekt až ve světě bez hotovostí.

Je to naprosto zhoubná ekonomie, ale je to ještě zhoubnější ideologie. Jednou věcí je obhajoba snižování úrokových sazeb, když je ekonomika v recesi. O tom má nekeynesiánská ekonomie své pochybnosti, ale Rogoff je moderní keynesiánek. Jinou věcí je zavést úrokové sazby nulové, a když ani ty nepomáhají, snižovat je na hodnoty minusové. Evidentní ambicí těchto lidí je snižovat úrokové míry až do bodu, kdy lidé přestanou spořit a začnou peníze vydávat. Souhlasím s vtipnou poznámkou Jamese Granta (The Wall Street Journal, September 9, 2016), že pro Rogoffa „nula je pouze číslem, nikoli hranicí“, čili že je možné bez jakýchkoli omezení jít k jakémukoli zápornému číslu.

Záporné úrokové míry (nominální, nikoli reálné) jsou v tisícileté historii existence úrokových sazeb naprostou novinkou. Ty se stanou trestem za lidskou spořivost, která je – zdá se – pro Rogoffa zlem. Názory tohoto typu jsou výrazem bezmezného zoufalství aktivistických ekonomů, kterým se pod rukama rozpadá – v mnoha převlecích poschovávaná – keynesiánská doktrína.

Vytvoření bezhotovostní společnosti je dalším krokem k Huxleyho Brave New World. Mylně jsme se domnívali, že nesmyslné ekonomické experimenty skončily současně s komunismem. Pokračují i ve světě, který se mu více a více začíná blížit.

Pro většinu z nás je úroková míra pozitivní odměnou za spořivost. Je také cenou, která v sobě obsahuje důležitou informaci, neboť je jednou z nejdůležitějších cen. Tato informace je manipulací svévolně prováděnou centrálními bankami zcela ničena. Pak ovšem nemohou úrokové míry přinášet žádný návod pro kapitálové investice – pouze usnadňují investice finanční. Ekonomiku to ničí. Je neuvěřitelné, že harvardský profesor, bývalý hlavní ekonom IMF, nápad na zavedení záporných úrokových sazeb přirovnává – ve svém pozitivním efektu – ke zrušením zlatého standardu ve 30. letech!

Vytvoření bezhotovostní společnosti je dalším krokem k Huxleyho Brave New World. Mylně jsme se domnívali, že nesmyslné ekonomické experimenty skončily současně s komunismem. Pokračují i ve světě, který se mu více a více začíná blížit. ■

NABÍZÍME

Institut Václava Klause nabízí knihu **Dušana Třísky „Ekonomie jako osud“** (2016), která shrnuje nejvýznamnější autorovy české texty za posledních 25 let. Kniha mapuje Třískův podíl na transformaci české ekonomiky (zejména privatizaci), vyzdvihuje přínos k rozvoji českého ekonomického myšlení a diskutuje zajímavé oborové přesahy, např. vztah ekonomie a práva. Předmluvu napsal **Václav Klaus**.

248 stran, 100 Kč.

objednávky na: www.institutvk.cz

NABÍZÍME

Institut Václava Klause nabízí sborník **„Vzestup a pád české pravice: 25 let ODS“**, která mapuje výročí vzniku Občanské demokratické strany. Publikace obsahuje významné projevy Václava Klause z doby, kdy byl předsedou ODS, i doby následující. Do sborníku přispěli **Václav Klaus, Miroslav Macek, Boris Šťastný, Jan Skopeček** a **Ivo Strejček** (editor sborníku).

94 stran, 100 Kč.

objednávky na: www.institutvk.cz

OTÁZKA IVK

Máte nápady co škrtnout v návrhu státního rozpočtu na rok 2017, aby byl vyrovnaný či alespoň méně deficitní?

Eva Zamrazilová
hlavní ekonomka České
bankovní asociace

Hodně peněz by se dalo uspořit razantním, byť postupně nabíhajícím zkracováním rodičovské dovolené. Dnešní právní úprava je nejen mnohem štedřejší než standard v nejbohatších evropských ekonomikách, ale je paradoxně výše než za dob komunistického režimu. Čtyřleté období, v němž mohou čeští rodiče čerpat příspěvky z veřejných peněz, je absurdním artefaktem neodpovídajícím hospodářské výkonnosti země ani potřebám dětí.

Argumenty, že dítě prospívá lépe v celodenní péči rodičů, než když se o něj starají „cizí lidé“, nemá žádnou oporu v pozdějším srovnání zdravotního stavu mládeže či lepších vědomostí žáků a studentů oproti zemím, kde mateřská či rodičovská dovolená prakticky neexistuje, či je omezena na několik krátkých týdnů spojených se zotavením matky po porodu či obdobím kojení. V České republice není ani nižší výskyt neurotických a psychických onemocnění, k čemuž by teoreticky měl vést psychický komfort kojence a batolete vyrůstajícího v domácím prostředí.

Jako obvykle se tento prvek „sociální péče“ obrací kontraproduktivně vůči konkrétním příjemcům. Během příliš dlouhé rodičovské dovolené (v drtivé většině 98 % se jedná o ženy) je následkem ztráty kvalifikace, v delším období spojená i s nižším celoživotním příjmem a posléze i nižším starobním důchodem.

Z hlediska státního rozpočtu nejde jen o přímé a krátkodobé dopady, kdy rodiče na rodičovské dovolené nevydělávají peníze a neodvádějí tedy ani daně z příjmu fyzických osob (ani příspěvky na zdravotní a sociální pojištění) a naopak čerpají prostředky na rodičovskou dovolenou. Jde především o ztrátu potenciálu budoucích příjmů, plynoucí ze ztráty kvalifikačního potenciálu rodičů, kteří delší dobu dobrovolně „zůstali doma s dětmi“, a kterým tedy ani nemohly růst mzdy.

Postupné zkracování období čerpání rodičovského příspěvku a tím i jeho celkového objemu představuje významný potenciál české ekonomiky ve směru vyrovnání státního rozpočtu i penzijního systému v delším časovém horizontu. V neposlední řadě se jedná i o faktor, který může zvýšit

potenciál české ekonomiky. Zakotvení částečných pracovních úvazků pro rodiče dětí předškolního věku v oblasti pracovního práva je ovšem sine qua non této vize, která jistě není prvoplánově společensky ani politicky průchodná.

Aleš Michl
externí poradce
ministra financí

Mám rád výzkum. Třeba egyptologický ústav profesora Bárty. Výzkum, co dělá historik profesor Kovář. Na VŠE katedry měnové teorie a veřejných financí a jejich práce. Výzkum, který dělá ČNB, ale i odboráři, nebo váš institut – vždy to čtu a chodím i na IVK. Přesto všechno co bych snížil, jsou dotace na vědu na výzkum. Pořád mám v hlavě, jak kdysi Nokia dávala více peněz na výzkum a vývoj než Apple a stejně nevyhrála...

Není to prostě jen a jen o penězích, ale o prioritách a nápadech, na co se zaměřit a všechno nemusí platit jen stát. Nemusíme být ve všem první a chtít ve všech oborech přinést ty nejlepší inovace na světě. Amazon nebyl první inovátor, ani Microsoft nebyl první inovátor. Ale stejně pěkně vydělávají. Nemusíme lít peníze do toho, abychom tady měli kopu betonových vývojových center, do nichž bude těžké sehnat vědce. Lepší by bylo ubrat, dát si priority a zaměřit se na efektivitu využívání peněz. Podle mě máme problém s nápady a tím, že dáváme pořád více peněz do škatulky výzkum a vývoj. Nemyslím si, že se dostávají na ta pravá místa, aby tuhle zemi hodně pohnuly dopředu...

Penězi se to všechno nedá koupit – základnímu výzkumu bych nechal jako doted. Neubral bych jim ani korunu, ale ani jim ji nepřidal. Ale celkově bych doporučil snížit státní výdaje na výzkum a vývoj o deset procent. Víc bych jim do toho jako ekonom nemluvil, oni jsou odborníci, já ne. Ale prostě uvažují jako národohospodář a vidím, že v tomhle sektoru se točí až moc nezdravé peníze a že brzo tady bude kupa betonových vědeckých center bez vynálezů, které navíc na provozu budou stát majlant – a bude se to platit ze státního.

PS: V roce 2016 bude v nejhorším vyrovnaný rozpočet, doufám, že i čtenáři tohoto newsletteru ukápnou slzička.

Miroslav Ševčík
děkan
Národohospodářské
fakulty VŠE

Do Parlamentu ČR doputoval návrh státního rozpočtu na rok 2017. Je neuvěřitelné, s jakou lehkostí a nezodpovědností byl vládou v návrhu schválen schodek ve výši 60 mld. Kč. V době, kdy ekonomika roste, byť za přispění desítek miliard korun z různých dotací a subvencí EU; v době, kdy máme rekordně nízkou nezaměstnanost, tedy v době, kdy rozpočet není zatížen vysokými výdaji na podpory v nezaměstnanosti a dalšími sociálními dávkami; v době, kdy se ministr financí holedbá úspěchy v boji proti korupci na poli veřejných zakázek (a tím snížením výdajů s nimi spojenými); v době, kdy pěje samochválu za údajné dodatečné příjmy, které dosáhl v boji s daňovými úniky, nota bene v době, kdy má údajně „přítect“ do rozpočtu až 18 miliard ze zavedení EET, prosazuje i nadále deficitní státní rozpočet...

Tato vláda se tak chová ještě hůře a nezodpovědněji než ty předchozí, které tolik kritizovala. I guru socialistické ekonomiky a rozpočtové nestřídmosti John Maynard Keynes předpokládal, že v časech ekonomického růstu (měřeno růstem HDP) bude docházet ke splácení dříve vytvořených deficitů, respektive dluhů. A Keynes se dnes musí v hrobě obracet.

Konsolidaci státního rozpočtu, potažmo veřejných rozpočtů lze započít velmi jednoduchým způsobem. Je nutné zkrátit paušálně výdaje všech kapitol rozpočtu, byť tyto budou rozděleny do několika skupin podle výše procentuálního krácení. Proti tomuto opatření samozřejmě budou protestovat s největší pravděpodobností všichni správci jednotlivých kapitol (ministerstev a dalších institucí). Přitom každý z nich ví velmi dobře, že co se týče jim svěřených finančních prostředků, mají v nich určitou „vatu“, což konec konců mnohdy přiznávají i samotní politici, kteří měli možnost tyto kapitoly spravovat.

Je však zřejmé, že rozpočet na rok, který bude volebním, nebude chtít nikdo z vládnoucího establishmentu zkracovat. O tom, že jsou v rozpočtech rezervy nikoliv několika miliardové, ale spíše ve výši několika desítek miliard, svědčí i to, že tu a tam ten který ministr najednou najde ve svém rozpočtu nemalé finanční prostřed-

ky, se kterými se na některý výdaj vůbec nepočítalo. Ostatně i průběžné výsledky hospodaření státního rozpočtu za rok 2016, který je zatím v přebytku, dokazují, že prostor pro šetření v řádu desítek miliard Kč ročně tu je. Nepochybují však, že by se dnešním politikům tento přebytek nepodařilo do konce roku beze zbytku vymazat. A to je škoda. Zvláště pak pro budoucí generace, které budou muset naše dluhy splácet.

Jan Skopeček
Institut Václava Klause

Připravit a schválit rozpočet na rok 2017 se schodkem 60 mld. Kč je v době již tříletého ekonomického růstu a očekávané konjunktury i v nadcházejícím roce ekonomicky skutečně neobhajitelné. Absurditu takového schodku podtrhují i aktuální výsledky plnění státní pokladny v letošním roce. Díky vyššímu daňovému inkasu spojenému s hospodářským růstem a kvůli nedostatečnému čerpání kapitálových výdajů ze strany vlády máme ke konci roku ve státním rozpočtu přebytek, který dává naději tomu, že by mohla být bilance státního rozpočtu na konci letošního roku vyrovnaná. Neexistuje tedy žádný důvod, aby nemohl být vyrovnaný i rozpočet schválený na příští rok.

Schodek, který Andrej Babiš na příští rok plánuje, tak může mít dvě vysvětlení. Buď ministr financí záměrně připravil rozpočet, ve kterém podceňuje daňové příjmy

a naopak přestřeluje výdaje, aby se mohl na konci příštího roku chlubit lepší bilancí, než bylo v plánu, nebo si připravuje na předvolební rok rezervu na rozdávání předvolebních dárečků ve stylu Paroubkova pastelkovného. Osobně jsem přesvědčen, že jde o kombinaci obojího a menší schodek rozpočtu by mohl být dosažen už jen realističtější odhadem a naplánováním celkových příjmů a výdajů.

Prostoru ke škrtům je ale i tak více než dost, uvědomíme-li si, že jen v porovnání s rokem 2013 rostou plánované výdaje o neuvěřitelných 136,1 mld. Kč. V roce 2017 se počítá se 444 728 místy placenými ze státního rozpočtu (či podřízených rozpočtů). Proti roku 2016 se jedná o nárůst o 7 637 míst. Kromě zejména učitelů v regionálním školství tak masivní nárůst počtu státních zaměstnanců a s tím spojených mzdových nákladů nepotřebujeme. Výdaje na platy by pak nemusely růst o 12,9 mld. Kč. Stejně tak objem neinvestičních transferů podnikatelským subjektům plánovaných na téměř 50 mld. Kč musí každého ekonomického liberála dráždit nejen z rozpočtových důvodů, ale i kvůli destrukci volného trhu.

Jeden z nejpálčivějších problémů našich veřejných financí ale tkví v nákladech na sociální stát. Nikdo asi nepochybně navýšení výdajů na důchody o 15,2 mld., ale tempo růstu těchto výdajů dlouhodobě jasně ukazuje, že bez systémové změny financování důchodů se veřejné finance kvůli objemu této položky konsolidovat nedají. Není ani rozumné, aby výdaje na nezaměstnanost v době rekordně nízké nezaměstnanosti rostly v příštím roce o 1,3 mld. Kč. Prostor pro úspory je i v dáv-

kách pomoci v hmotné nouzi, která je zneužívána.

Je všeobecně sdílenou pravdou, že ve zdravotnictví je dostatek financí, jen dochází k jejich neefektivnímu využívání. Navýšit platbu za státní pojištění, která přinese dodatečné náklady rozpočtu ve výši 3,6 mld. Kč, bylo rovněž chybným vládním rozhodnutím. A takto bychom mohli pokračovat položku po položce. To bychom ale nesměli mít agrosocialistickou vládu a před sebou volby do Poslanecké sněmovny.

Aleš Rod
Centrum ekonomických
a tržních analýz

Plánované výdaje státního rozpočtu na rok 2017 (proti rozpočtu 2016 po změnách) meziročně vzrostou o více než 56 miliard Kč na 1309,2 miliardy Kč. Plánované příjmy rozpočtu se v příštím roce zvýší o více než 66 miliard Kč na 1249,3 miliardy Kč. I podíl příjmů na HDP (dle predikce MF ČR) mírně vzroste. Kapitoly státního rozpočtu 2017 obsahují mzdové prostředky, díky kterým se řady státních zaměstnanců rozšíří o zhruba dvanáct tisícovek, tedy velikost menšího okresního města. Role státních institucí v našich životech opět nabobtná. Můžeme s tím něco dělat?

Spíše ne. Chybí totiž politická, respektive úřednická vůle. Český státní rozpočet je znám vysokým podílem mandatorní a kva-

NABÍZÍME

Boom české ekonomiky

Anomálie, nebo trvalý trend?

*Petr Dufek, Karel Dyba, Helena Horská,
Stanislava Janáčková, Svatopluk Kapounek,
Zuzana Kučerová, Hana Lipovská, Aleš Michl,
Marek Rojíček, Petr Sklenář, Jan Skopeček,
Miroslav Ševčík, Eva Zamrazilová*

Publikace č. 24/2016

institut
VÁCLAVA
KLAUSE

IVK nabízí sborník č. 24/2016 „**Boom české ekonomiky: anomálie, nebo trvalý trend?**“, do něhož přispěli **Petr Dufek, Karel Dyba, Helena Horská, Stanislava Janáčková, Svatopluk Kapounek, Zuzana Kučerová, Hana Lipovská, Aleš Michl, Marek Rojíček, Petr Sklenář, Jan Skopeček, Miroslav Ševčík a Eva Zamrazilová.** Předmluvu napsal **Martin Slaný.**

126 stran, 100 Kč.

objednávky na: www.institutvk.cz

zimandatorní složky, tedy výdajů plynoucích z platné a účinné legislativy. Jejich koncept připravují úředníci. Po přijetí zákona č. 234/2014 Sb. (služební zákon) přitom začalo být jasné, že již tak vysoký vliv nevolených státních zaměstnanců na rozsah a obsah státních zásahů dramaticky vzroste. Weberův koncept ideálního úředníka – neutrální osoby administrující vůli volených politiků bez vlastního zájmu – přitom v praxi naprosto selhává.

A právě tím se dostávám k odpovědi na otázku, co škrtnout v návrhu státního rozpočtu na rok 2017 tak, aby se stabilizoval a přiblížil nedeficitnímu výsledku: Je nutné systematicky snižovat počet tabulkových úřednických míst, neboť především díky nim fakticky bobtná příjmová i výdajová strana rozpočtu. Kvantitativní naplnění státních budov vůbec nekoresponduje se skutečnými kvalitativními požadavky kladenými na moderní státní správu. To platí zleva i zprava. Proto snížení počtu tabulkových míst nemusí automaticky znamenat, že bude ohrožen chod státní správy. Bez faktického stop-stavu v personální agendě státu a přijímání takových řešení, která budou odpovídat počtu úředníků (nikoliv naopak), k fiskální stabilizaci nikdy nedojde.

Lukáš Kovanda
hlavní ekonom finanční skupiny Roklen

Jsem pevně přesvědčen, že pokud vláda v příštím roce nepodlehne předvolebnímu uplácení voličů, vykáže státní kasa výrazně

méně deficitní, nebo i vyrovnané hospodaření. Navzdory rozpočtovanému schodku 60 miliard korun. Podobná situace ostatně panuje i letos: vláda rozpočtovala schodek 70 miliard a přitom má velkou šanci hospodařit vyrovnaně. I konzervativní Česká národní banka pro rok 2017 stále počítá dokonce s rozpočtovým přebytkem, a to ve výši 0,1 procenta HDP.

Jinými slovy, škrtnat se ani příliš nemusí. Stačí, když vláda nebude přihazovat státním zaměstnancům a navyšovat další sociální výdaje. Jistě si – podobně jako letos – vytvořila „rezervu“ v řádu desítek miliard korun, aby mohla celý příští rok, měsíc co měsíc, s patričným mediálním „haló“ oznamovat lepší než předpokládané rozpočtové plnění.

Takže rozpočtovaný deficit 60 miliard korun – nebude-li z uvedené „rezervy“ přílišně čerpáno na dárečky voličům – se může i v roce 2017 celkem snadno přeměnit ve vyrovnané, nebo dokonce mírně přebytkové hospodaření. Makroekonomicky to možné je, aniž by tím naše ekonomika utrpěla jakýkoli otřes. Středně- a dlouhodobě by ji střídmost dokonce vyložene prospěla. Jistě totiž zase přijdou horší časy, kdy bude třeba náležitě řešit výpadky v rozpočtových příjmech.

Stanislava Janáčková
spolupracovnice IVK

Jednoduché škrty by moc nepomohly. Zkušenost ukazuje, že sotva se nějaké výdaje

po velkém boji podaří stlačit, jiné zase nabobtnají. Je už dlouhá léta známo, co by bylo třeba pro trvalé vylepšení rozpočtové situace udělat – a také je jasné, že se toho v posledních patnácti letech žádná vláda neodvážila.

Za prvé, silně pročistit sociální systém. Neživit množství dlouhodobě nezaměstnaných v situaci, kdy podniky nemohou sehnat zaměstnance. Nesvádějme to na nesoulad v kvalifikaci. Existují rodiny, které již druhou generaci žijí ze sociálních dávek a kde děti nikdy neviděly rodiče poctivě pracovat. Samy se pak ani nesnaží nějakou kvalifikaci získat.

Za druhé, zjednodušit daňový systém. Přestat šikanovat a špehovat živnostníky a drobné podnikatele, místo toho zrušit všemožné výjimky a úlevy. Přiznat si, že čím je systém složitější, tím snadnější jsou daňové úniky a tak zvané daňové optimalizace – a tím více se vyplácí právě velkým podnikům.

Za třetí, silně zracionalizovat a zeštíhlit státní správu. A nejen v sociální a daňové oblasti, ale všude, kde stát zbytečně nahrazuje soukromou iniciativu nebo nadměrně zasahuje občanům do života. Řada ministerstev je zralá na zrušení a sloučení. Držet se zásady „nejdřív snižovat stavy, pak teprve zvyšovat platy“.

Ale pokud se ptáme, co by se dalo hned seškrtnat, pak jsou to nepochybně dotace stovkám takzvaných neziskových organizací, které parazitují na veřejných prostředcích a jejichž efekt je nulový nebo dokonce záporný, a které se nám snaží agresivně předepisovat, co si máme myslet a jak máme žít. ■

NABÍZÍME

Velcí ekonomové jsou mou inspirací

Václav Klaus

Publikace č. 22/2015

instit
VÁCLAVA
KLAUSE

IVK nabízí knihu **Václava Klause „Velcí ekonomové jsou mou inspirací“** (2015), která shrnuje autorovy texty o slavných ekonomech minulosti a současnosti. Tyto texty jsou roztroušeny po různých časopisech a knihách (či pouze internetových serverech), leckdy v různých jazycích. Pro náhodného čtenáře mohou vypadat jako zcela izolované nebo dokonce nahodilé. To je i není pravda. Vznikaly v průběhu delšího období, v podstatě nesystematicky, bez jakéhokoli předem zformulovaného plánu, ale vnitřní myšlenkovou jednotu, která je vzájemně spojuje, mají. Vystihují Klausovo pojetí ekonomie, které je v nich zřetelně i srozumitelně vyjádřeno.

184 stran, 150 Kč.

objednávky na: www.institutvk.cz

RECENZE – DONALD TRUMP: VRAŤME AMERICE JEJÍ VELIKOST

Filip Šebesta

Institut Václava Klause

Několik týdnů před americkými prezidentskými volbami si můžeme na pultech českých knihkupectví zakoupit překlad knihy jednoho z prezidentských kandidátů, Donalda Trumpa (*„Vraťme Americe její velikost: Jak dát do pořádku ochromenou Ameriku“*: Praha, Alpha Book 2016). Trump přichází s knihou, která je jakýmsi předvolebním politickým manifestem, v němž kandidát (nominálně) za Republikánskou stranu předkládá ve zhuštěné podobě své volební teze. Záměrně nehovořím o programu, protože tím Trumpova kniha není.

Jde o text předvolební a pro amerického voliče.

Kniha je z logiky věci dominantně určena pro americké publikum, pro cílovou skupinu Trumpova voliče, tedy pro nespokojené „obyčejné, zapomenuté ‚bílé‘ Američany, kterým v posledních dobách nic nedaly ani republikánské, ani demokratické administrativy. Je jejich ‚vzpourou‘ proti namistrovanému elitářství liberálů z východního pobřeží, je hlasem proti válečnickým náladám republikánských ‚neoconů‘, jimž tihle ‚primitivní bílí‘ ze zapadákovů kdesi v Apalačském pohoří nebo lowě dodali své syny do Iráku a Afghánistánu“, jak výstižně popisuje základ Trumpova elektorátu Ivo Strejček pro anketu v newsletteru IVK (září/2016, s. 5). O tom, že v tomto ohledu Strejček nijak nepřehání, budiž důkazem nedávný výrok Hillary Clintonové o „ubozáctví“ Trumpových podporovatelů.

A přesně takovou optikou, tedy že jde o text předvolební a pro amerického voliče, je třeba knihu nahlížet. Že se tomu tak u nás neděje a že vnímání americké politiky a zejména její nejzajímavější části – prezidentských voleb – u nás bývá mediálně zkreslené, je jevem poměrně typickým. Ačkoli jde o triviální pravdu, je potřeba připomenout, že tím, co je důležité pro amerického voliče, je a vždy byla zejména domácí politika, ta rozhoduje a vyhrává volby, ta je pro amerického voliče klíčová, nikoli politika zahraniční, která je – a to ještě ve zkreslené podobě – jediným kritériem hodnocení amerických kandidátů ve „zbytku“ světa, zejména v Evropě. Pro příklady ostatně nemusíme chodit nijak daleko. Ačkoli byla po úspěšném tažení v Zálivu popularita prezidenta Bushe staršího na samém vrcholu, stačilo, aby nesplnil svůj slib o nezvyšování daní – pamětníci si jistě vzpomenu na jeho slavnou větu „Odezírejte mi ze rtů. Už

žádné další daně“ – a jeho politický osud a šance být zvolen prezidentem pro druhé funkční období byla zpečetěna. S tímto vědomím bychom proto měli americké prezidentské klání a zejména to, jak o něm referují naše média, která logicky spíše akcentují témata zahraničně politická, jež se nás dotýkají přeci jen více než *Obamacare* či stav infrastruktury na středozápadě, vnímat. Přesto či možná právě proto nám má ale kniha co říci i u nás v Čechách nejen o Trumpovi, ale zejména o dnešní Americe, o americké společnosti a proměně, kterou si za poslední období, zejména během vlády Baracka Obamy, prošla, a o krizi, ve které se americká demokracie nachází.

Kniha, nevelká rozsahem (bez příloh okolo 200 stránek), je rozdělena do sedmnácti krátkých kapitol, v nichž Trump postupně předkládá hlavní témata, se kterými chce oslovit Američany a dovysvětluje teze již známé z prezidentské kampaně. Knihu lze rozdělit de facto na dva tematické okruhy, které odpovídají i svým rozsahem jejich vlivu a důrazu, které na ně kladou američtí voliči – na otázky domácí a otázky zahraniční politiky.

Zahraniční politika

Zahraniční politice se v knize věnuje pouhá jedna kapitola ze sedmnácti (otázka mexické migrace je spíše tématem domácím), i když k otázkám, jako je dohoda s Íránem nebo ke vztahu s Čínou, se Trump nutně vyjadřuje a vrací i v dalších částech knihy.

Trump sice na jedné straně zaujímá nekompromisní postoj k dohodě, která ukončuje sankční režim vůči Íránu. Tu považuje za „vůbec nejhorší, jakou kdy viděl“. (s. 54) Nicméně na straně druhé říká, že jsou-li již sankce zrušeny a dohoda uzavřena, není cesty zpátky a USA by měly soustředit své veškeré úsilí na to, aby Írán jadernou zbraň nezískal.

To, co – podobně jako my – Trump kritizuje, je migrace masová a ilegální.

Jako jeden z nezávadnějších označuje Trump vztah mezi USA a Čínou. Správně připomíná, že americká poptávka po čínském zboží je pro růst asijské mocnosti velmi důležitá a že tím, kdo ve vztahu vzájemné závislosti mezi oběma velmocemi tahá za kratší konec provazu, je proto právě Čína a Spojené státy by toho měly využívat, vyjednávat s Čínou a stát za svými zájmy mnohem asertivněji a tvrději. „Číňané potřebují náš obchod více, než my potřebujeme jejich“, říká. (s. 57)

Obecný pohled na zahraniční politiku USA má být podle Trumpa definován jednoduše: „Jednej z pozice síly. Z toho plyne, že mu-

síme udržovat zdaleka nejsilnější armádu na světě“ (s. 46). Armádu tak silnou, aby jí díky odstrašujícímu potenciálu a věrohodné ochotě ji nasadit nebylo potřeba nasadit vůbec, dodává dál. Spíše o zdrženlivosti v užívání armády a ochotě k vojenským dobrodružstvím hovoří Trumpovo pravidlo pro bojové nasazení armády: „*Ta hrozba by měla být natolik zřejmá, že by většina Američanů věděla, kde se takový neuralgický bod na zeměkouli nachází, a rychle by pochopila, proč se v tom angažujeme.*“ (s. 50) Směrem ke spojencům, tedy i na nás pak míří výrok: „*Máme-li být nadále světovým četníkem, měli bychom za to dostat zapláceno*“ a „*Musíme se svými spojenci utvářet aliance, z nichž plynou vzájemné výhody.*“ (s. 46) Nikoli nezajímavý pro českého čtenáře může být rovněž fakt, že Evropě jako oblasti amerického zájmu se v knize Trump v podstatě nevěnuje vůbec. To říká téměř vše o její dnešní váze a vlivu a jejím vnímání ostatními ve světové politice.

Domácí politika

Jedním z nejsilnějších a také nejviditelnějších témat z oblasti domácí neseny Donaldem Trumpem je migrace z Mexika. Trump se navzdory mediálnímu klíše o jeho nenávisti k cizincům hlásí k přistěhovaleckým kořenům svých rodičů, jejichž rodiny do USA přišly ze Skotska a Německa (ostatně matkou jeho dětí je Češka). „*Přistěhovalectví mám moc rád*“, říká doslova (s. 33). To, co – podobně jako my – kritizuje, je migrace masová a ilegální. Proto Trump pléduje pro důsledné hlídání jižní hranice s Mexikem a proto chce na jižních hranicích postavit onu tolik mediálně propíranou zeď. Ta však nemá být cílem sama o sobě, ale pouhým prostředkem k tomu, aby mohly Spojené státy účinněji vymáhat právo, tedy zabránit masovému a nelegálnímu překračování státní hranice. „*Nemám nic proti tomu, aby se do zdi zabudovaly nádherné velkánské dveře, jimiž budou moci lidé procházet sem a tam, ovšem legálně.*“ (s. 37) Ačkoli je téma migrace dlouhodobým americkým evergreenem a i její vnímání je díky historii a tradiční stavbě americké společnosti rozdílné než v Evropě, zdá se, že žité zkušenosti jistým způsobem americkou společnost posunuly. Když poté Trump říká, že: „*Jsem jediná země na světě, jejíž imigrační systém dává přednost potřebám jiných národů před svým vlastním*“ a že, „*existuje slovo, jímž se označují lidé, kteří tohle dělají: blázni*“, jako by mluvil o Merkelové nebo Junckerovi (s. 34). Současná Amerika toho má se současnou „naší“ Evropou společného víc, než se na první pohled může zdát.

Vůči americké, prakticky již všudypřítomné, všeobjímající a svazující politické korektnosti se Trump vyslovuje nejen svým vlastním chováním a tématy, které zvedá. Důležité jsou i jeho názory na školství, které

v této věci sehrává nemalou negativní roli. Federální programy ministerstva školství podle něj „umožňují pokrokářům z ministerstva školství naši mládež indoktrinovat, nikoli vzdělávat.“ (s. 67) Hovoří o výukovém procesu na vojenské akademii, jejímž je absolventem, který mu vstúpil kázeň, soustředění a sebekázeň. „Školní osnovy jsme zbavili náročnosti, takže klesly až na úroveň nejnižšího společného jmenovatele; na mnoha školách jsme úplně zrušili známkování a mnohde byly tituly prakticky devalvovány na indexy o docházce.“ (s. 68) Skoro kaciřsky pak Trump říká, že „... potřebujeme klást na děti vyšší nároky. Potřebujeme, aby se jim (studentům) umožnilo propadnout, nejsou-li dost pilní.“ (s. 68) To nejsou rozhodně postřehy hlupáka, za kterého jej označují liberální (v americkém slova smyslu) mainstreamová média. Trump o sobě hovoří jako o přirozeně konzervativním člověku. „Věřím v silnou pracovní morálku, tradiční hodnoty, ve střídmost v mnoha ohledech.“ (s. 117) Nakolik jde o konzervatismus žitý a autentický (zejména v otázce střídmosti či pokory), je otázkou druhou, kterou nechtě posoudí každý sám. Zásadní je na stejném místě knihy ale Trumpovo odsouzení soudcokratické: „Podporuji přísný výklad Ústavy, což znamená, že by se soudci měli řídit precedenty, nikoli formulovat sociální politiku.“ (s. 117)

**Co Trump přináší,
je jisté sebevědomí, které dnešní
Americe tak chybí.**

Co se týče ekonomických otázek, prosazuje Trump razantní snížení daní a celkové zjednodušení daňového systému a jeho očištění od všemožných výjimek. Ve stej-

ném duchu se vyjadřuje i vůči ostatní administrativní zátěži, která podle něj společně s vysokými daněmi dusí ekonomický potenciál. Jeho cílem proto „není sepisovat stovky stránek státních regulací a byrokratických předpisů.“ (s. 11) V otázce přesunování sídel firem do zahraničí Trump jako letitý businessman ví, že represe, jak ji navrhuje mnozí politikové demokratické strany, fungovat nebude. To, co by mohlo skutečně pomoci, je „vytvoření takového prostředí, jež je vůči podnikání přívětivé“. (s. 177) Impulzem pro ekonomický rozvoj země by podle něj mohlo být i budování nové a rekonstrukce zastaralé infrastruktury, která je na mnoha místech země ve zcela havarijním a nevyhovujícím stavu. Bezesporu by šlo o peníze využitě lepším způsobem než na boj s klimatickou změnou a podporu obnovitelných zdrojů, vůči kterým se Donald Trump na rozdíl od své sokyně vyslovuje rovněž, když hovoří o mylné víře, že globální klimatická změna je způsobena emisemi uhlíku.

Naděje na změnu

Knihou *Vratme Americe její velikost* není knihou nijak okázale přemýšlivou, filozofickou ani plnou odkazů na myšlenky otců zakladatelů americké republiky, na které jsme zvyklí z textů bývalých prezidentů, ale na tom dnes asi nesejde. Co však Trump přináší, je jisté sebevědomí, které dnešní Americe tak chybí. Je to sebevědomí, které v jeho podání dosahuje mnohdy bizarních a groteskních poloh a není podobné tomu, které do americké politiky vnesl po srovnatelně mdlém prezidentství Jimmyho Cartera Ronald Reagan. Trump ale také není Reaganem a současná americká společnost také

není společností Reaganovy Ameriky osmdesátých let.

Dojem z knihy kazí jen Trumpovo chvástání a snad až přehnaná hrdost na podnikatelské úspěchy, kterým se člověk nevyhne v žádné ze sedmnácti kapitol. Autor tak dává čtenáři připomenout styl žánru, se kterým až doposud na knižním trhu a poměrně úspěšně působil – motivační knihy. Na druhou stranu však alespoň víme, že nejde o text PR poradců, ale o autentické Trumpovo dílo. Odmyslí-li si člověk zmiňované trochu přehnané a Čechům cizí americké přehánění a Trumpovo sebevědomí, kterého je na některých místech opravdu až příliš, leccos zajímavého pro sebe objeví. Ostatně, zvítězil-li Trump, politický systém a každodenní chod jeho americké „babišovství“ a „prostětoudělámismus“ chtě nechtě zklidní a usměrní.

**Trump je fenomén a nadějí
na nutnou změnu bezesporu je.
A i když nehovoří o detailech,
ukazuje, jakým směrem by se mohla
Amerika dále ubírat.**

Trump odhaluje, daří se mu a nebojí se pojmenovat základní problémy současnosti a s touto jejich identifikací lze jen těžko nesouhlasit. Trump je fenomén a nadějí na nutnou změnu bezesporu je. A i když nehovoří o detailech, ukazuje, jakým směrem by se mohla Amerika dále ubírat. To není vůbec málo. Navíc se zdá, že v základních zlomových tématech doby stojí Trump na té správné straně, drobné nedostatky bychom mu proto měli prozatím shovívavě promíjet. Jde totiž o vše.

Literarky.cz 17. září 2019.

NABÍZÍME

Mladí ekonomové (o) Václavu Klausovi. Festschrift k 75. narozeninám

Institut Václava Klause přináší mimořádnou publikaci – „*Mladí ekonomové (o) Václavu Klausovi. Festschrift k 75. narozeninám*“ (2016). Kniha je sborníkem textů mladých českých ekonomů – studentů prof. Václava Klause – k jeho významnému životnímu jubileu. Publikace je unikátní tím, že mimo očekávaného ekonomického rozměru je ve všech textech odhalena také osobní rovina vztahu jednotlivých autorů k prof. Václavu Klausovi, tedy ke svému učiteli, který ovlivnil a formoval jejich ekonomické myšlení. Do sborníku přispěli **Jiří Brodský, Hana Lipovská, Petr Mach, Michal Mareš, Jan Průša, Pavel Ryska, Jan Skopeček, Martin Slaný, Ivo Strejček ml., Filip Šebesta, Lenka Šetková a Aneta Urbanovská.** Předmluvu napsal **Jiří Weigl.**

194 stran, 100 Kč

objednávky na: www.institutvk.cz

ZPRÁVA ZE SEMINÁŘE

25 let od spuštění kupónové privatizace

V úterý 13. září 2016 uspořádal Institut Václava Klause seminář „25 let od spuštění kupónové privatizace“. Na panelu, který moderoval **Václav Klaus**, vystoupili bývalý náměstek ministra financí ČSFR Dušan Tříška (autor knihy „Ekonomie jako osud“, IVK 2016) a docent Národohospodářské fakulty VŠE Karel Zeman (autor knihy „Analýza privatizačního procesu v ČR“, Karolinum 2015).

Dušan Tříška označil kupónovou privatizaci za úžasný transformační počin. Přiznal, že není nezávislým hodnotitelem, nýbrž osobním účastníkem, ale o to je jeho svědectví cennější. Tříška je připraven kdykoli slavit první, druhé, páté, desáté, dvacáté i pětadvacáté výročí kupónové privatizace, protože je na ni hrdý. Kupónová privatizace byla mimořádným úspěchem.

Kameny ekonomické transformace byly cenová liberalizace, liberalizace zahraničního obchodu, makroekonomická stabilizace a privatizace. Privatizace představovala podle Tříšky fundament, systémovou institucionální změnu. Po listopadu 1989 existovalo intelektuální vakuum, tma, pokud jde o cestu, kam se vydat. Václav Klaus byl první, kdo otevřeně prohlásil, že cílem je obnovení kapitalismu.

Už v únoru 1990 Dušan Tříška s Václavem Klausem na výjezdu do USA prezentovali základní myšlenky, na nichž by měla být ekonomická transformace postavena. Kupónová privatizace sehrála v rámci transformační privatizace významnou roli. Ústřední myšlenka byla mimořádně přitažlivá. Největším přínosem kupónové privatizace podle Tříšky bylo, že dala transformačnímu procesu řád a systematickosti.

Po listopadu 1989 se střední a východní Evropa otřásala v základech. Proroctví Henryho Kissingera, že při transformaci potečou potoky krve, se naštěstí nevyplnilo. Tříška odlišil hospodářsko-politické základy transformace od administrativně-technických detailů. Privatizace znamenala likvidaci státního vlastnictví. Že jsme zvládli kupónovou privatizaci s tehdejší středověkou technologií, byl skoro zázrak.

Americká ekonomka Anna Krueger odhadovala, že 80 % komunistické ekonomiky je odsouzeno k zániku. Cílem transformační privatizace bylo převést podniky do soukromých rukou, nikoli zajistit efektivnost privatizovaných, o to se starali až noví soukromí vlastníci. Privatizaci samotnou je třeba odlišit od postprivatizačního procesu. Kupónová privatizace pomohla podle Tříšky vytvořit funkční kapitálový trh.

Albert Einstein řekl, že dobře položená otázka je 80 % odpovědi. Tvůrci transformace si podle Tříšky položili správné otázky, a proto na ně našli správné odpovědi. Dobře zvládnutá transformace posílila se-

bevědomí celého regionu střední Evropy. Arogantní Západ to nebyl dodnes schopen skousnout. Západní ekonomie nic o transformační privatizaci neříkala, proto její poučky zde byly použitelné jen částečně.

Karel Zeman rozebral význam a národohospodářské efekty kupónové privatizace v ČR. Do privatizačního procesu byly vloženy státní podniky v účetní hodnotě 1159 miliard korun. Do kupónové privatizace šly podniky v účetní hodnotě 342 miliard korun, zatímco akcie prodané standardními metodami dosáhly hodnoty 256 miliard korun.

Zeman vysvětlil, že základem kupónové privatizace bylo rozhodnutí Ministerstva pro správu národního majetku a jeho privatizaci. Občané získali právo nákupu kupónových knížek na registračních místech. Do první vlny kupónové privatizace se zaregistrovalo 5 948 500 občanů, do druhé vlny 6 161 000 občanů. Po skončení kupónové privatizace už probíhal výkon vlastnických práv nabyvatelů akcií v soukromoprávním režimu bez jakékoli účasti státu.

Kupónová privatizace přispěla podle Zemana k obnovení standardních vlastnických práv v ČR. Protože kupónová privatizace byla rychlá, došlo k omezení předprivatizační agónie, kdy hrozilo vyvážení finančních prostředků ze státních podniků do rukou managementu nebo jím spřízněných společností. Soukromí vlastníci vytvářeli tlak na rychlou adaptaci nových společností na otevřenou tržní ekonomiku.

Kdyby proběhala privatizace výhradně standardními metodami (veřejné dražby, veřejné prodeje, přímé prodeje), trvala by nejméně devatenáct let. Protože 60 % domácností mělo v roce 1991 úspory nižší než 20 000 Kč a pouze 15 % domácností mělo úspory vyšší než 100 000 Kč, lidé neměli naakumulovaný volný kapitál, aby bylo možné provést privatizaci zcela standardními metodami a pouze do rukou domácích subjektů.

Kupónová privatizace dopadla dobře, významná část občanů následně své akcie prodala s průměrným cca třicetinásobným ziskem. Bez prodeje akcií v kupónové privatizaci by nemohl kapitálový trh v ČR zaznamenat tak rychlý rozvoj. Kupónová privatizace naučila občany zacházet s cennými papíry a účastnit se kapitálového trhu. Drobných akcionářů bylo však tolik, že dokázali komplikovat a prodlužovat valné hromady. Mediální kritika dehonestující výsledky kupónové privatizace je neoprávněná.

V diskusi Václav Klaus uvedl, že privatizace nebyla cílem, ale prostředkem. Cílem bylo změnit centrálně plánovanou ekonomiku na ekonomiku tržní. Odhady údajného tunelování jsou hausnumera, podobně jako dnes odhady velikosti černého trhu s alkoholem. Podle Jiřího Weigla byla kupónová privatizace geniální v politickém ohledu – pomohla získat podporu široké veřejnosti. Kupónová privatizace byla řešením dilematu, že nelze vybudovat kapitalismus bez domácího kapitálu. Kdyby byl ještě v širší míře využit zahraniční kapitál, dnes bychom byli svědky ještě masivnějšího odlivu dividend do zahraničí. Podle Kamila Janáčka bylo zásluhou transformátorů, že odmítli zaměstnanecké akcie, o nichž intenzivně snil na počátku 90. let např. Miloš Zeman. Ivan Kočárník ujistil, že privatizační projekty byly dobře připraveny. Podle Pavla Nýče by při pomalé privatizaci byla míra různých defraudací mnohem větší.

Dušan Tříška odmítl, že by se tunelování dalo jakkoli smysluplně ekonomicky vyčíslit. Zájemci o standardní privatizaci stěží mohli hledat zdroje na kapitálovém trhu, protože ten se teprve rodil. Navíc podniky v Evropě jsou tradičně financovány spíše bankami, nejsou zvyklé hledat zdroje na kapitálovém trhu. Karla Zemana irituje mystifikace privatizačního procesu, dilemanti by neměli překrucovat skutečnost. Kupónová privatizace byla úžasným úspěchem.

Marek Loužek

Předplatné na rok 2016

institut
VÁCLAVA
KLAUSE

Předplatné IVK zahrnuje pravidelný newsletter, sborníky a ostatní publikace, pozvánky na semináře.

Základní cena předplatného je 660 Kč.

Studentské předplatné 330 Kč.

Noví předplatitelé dostanou všechny publikace vydané v první polovině roku.

predplatne@institutvk.cz